

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Сердюка Дмитра Георгійовича

«Удосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих

гандболістів на основі контролю показників змагальної діяльності»,

що представлена в спеціалізовану вчену раду К 08.881.01 Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту для захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

1. Актуальність обраної теми

Актуальним напрямком удосконалення системи спортивної підготовки є її орієнтація на формування оптимальної структури змагальної діяльності. Це передбачає вдосконалення всіх компонентів системи, значущих на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей спортсменів (В.М. Платонов, 2015). Удосконалення системи спортивної підготовки у цьому напрямку має принципово важливе значення для командних ігрових видів спорту взагалі та гандболу зокрема, де змагальна діяльність має складну ієрархічну структуру. Високий рівень престижності спортивних результатів національного та міжнародного рівнів вимагає постійного вдосконалення компонентів структури змагальної діяльності з урахуванням зростаючої конкуренції, і як наслідок напруженості змагальної боротьби кваліфікованих спортсменів у гандболі.

У зв'язку з цим, на сучасному етапі розвитку загальної теорії підготовки спортсменів все частіше використовуються поняття, які характеризують інтегральні прояви спеціальної підготовленості та формують цільові установки тренувального процесу. До них відносять показники ефективності техніко-тактичних дій, яка на матеріалі підготовки кваліфікованих гандболістів є керованим процесом, який спрямований на досягнення оптимального результату в офіційних змаганнях.

Протягом тривалого часу процес вдосконалення техніко-тактичної діяльності в гандболі був орієнтований на вдосконалення засобів і методів спортивного тренування, її періодизації, а також технологій підвищення специфічності тренувальних впливів. Останній фактор отримав найбільш інтенсивний розвиток в силу активного використання сучасних комп'ютерних технологій отримання і обробки даних оперативного, поточного та етапного контролю показників змагальної діяльності.

Вищенаведене дозволяє констатувати, що високу актуальність і своєчасність набувають проблемні питання контролю показників техніко-тактичних дій як чинника системи управління підготовкою кваліфікованих гандболістів. Ефективне вирішення цих питань дозволяє забезпечити високий рівень інтегральної підготовленості кваліфікованих гандболістів до офіційних змагань і тісно пов'язано з факторами ефективної реалізації техніко-тактичної підготовленості у змагальному процесі.

Дана проблематика вивчена не повною мірою, що істотно знижує

ефективність процесу вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів, зумовлює актуальність і своєчасність дисертаційної роботи в цілому.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 210 сторінок. Робота містить 23 таблиці та 16 рисунків. Список використаних літературних джерел складається з 227 посилань.

Автором грамотно сформульовані структурні компоненти: мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, які відповідають тематиці дисертації. Разом із висновками і практичними рекомендаціями структурні компоненти дослідження складають логічно побудовану та завершену структуру. Використаний комплекс методів є відповідним проблематиці дослідження та сучасним вимогам до кваліфікаційних робіт рівня дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовані об'єкт, предмет, наукова новизна, практична значущість дослідження, охарактеризовано особистий внесок автора в наукові роботи, які виконані у співавторстві, відображено апробацію матеріалів дисертації на науково-практичних конференціях, наведені дані про структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Огляд сучасного стану проблеми удосконалення техніко-тактичних дій у гандболі»** проаналізовано дані науково-методичної літератури стосовно загальної характеристики і специфічних особливостей техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів, визначено проблемні питання, які потребують подальшого вивчення та визначено орієнтовні шляхи їх вирішення у тренувальному та змагальному процесах. Показано провідну роль контролю показників техніко-тактичних дій для підвищення ефективності змагальної діяльності в цілому.

Узагальнено проблемні питання стосовно розробки нових методичних підходів до вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів, які стосуються визначення та використання найбільш ефективних вправ з урахуванням особливостей амплуа, тактичної підготовленості, спрямованості мікроциклів, спеціального аналізу показників техніко-тактичних дій, інтегральної оцінки ефективності техніко-тактичних дій у змагальному процесі, використання різних видів контролю у відповідності зі спрямованістю мікроциклів підготовки.

Аналіз літературних джерел дозволив виявити комплекс остаточно не вирішених проблемних питань, які стосуються визначення видів і форм контролю техніко-тактичної підготовленості як складової системи управління підготовкою та змагальною діяльністю кваліфікованих гандболістів; необхідність розробки алгоритму спеціального аналізу техніко-

тактичних дій кваліфікованих гандболістів у змагальному процесі; підбір найбільш ефективних засобів вдосконалення визначених техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів і методику їх застосування в тренувальному процесі; створення програм удосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів для використання в різних структурних утвореннях макроциклу; розробку практичних рекомендацій для спортсменів і тренерів.

Другий розділ «**Методи та організація дослідження**» традиційно присвячений змісту методів дослідження, які використані в процесі наукових досліджень та доцільності їх використання для вирішення завдань роботи, наведені відомості про контингент та організацію етапів педагогічних досліджень.

Дослідження проводилося в чотири етапи на базі кафедри спортивних ігор Запорізького національного університету та гандбольного клубу «Мотор» (Запоріжжя). Антропометричні вимірювання кваліфікованих гандболістів проведені в лікувально-фізкультурному диспансері Запорізької обласної ради.

На *першому етапі* (2005-2009 рр.) автором зроблений теоретичний огляд науково-методичної літератури, розглянуті особливості техніко-тактичної підготовки кваліфікованих гандболістів різного амплуа, охарактеризовано спрямованість тренувальних занять у структурних утвореннях макроциклу. Вивчені особливості використання форм і видів контролю у відповідності до періодів підготовки, методичні підходи до спеціального аналізу показників техніко-тактичних дій у змагальній діяльності. Визначено проблемні питання та орієнтовні шляхи їх розв'язання.

На *другому етапі* (2010-2013 рр.) дослідження автором зареєстровані та проаналізовані показники техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів під час змагань чемпіонату України і Кубку Європейської Гандбольної Федерації (ЄГФ) сезонів 2012-2013 рр. Проведено констатувальний педагогічний експеримент, який спрямований на визначення особливостей показників техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів різного амплуа в змагальному процесі національного та міжнародного рівнів. Розроблено програму вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів різного амплуа.

На *третьому етапі* (2013-2014 рр.) проведено послідовний формувальний експеримент, під час якого визначено ефективність авторської програми вдосконалення техніко-тактичних дій. У процесі формувального експерименту зареєстровано та проаналізовано показники техніко-тактичних дій гандболістів ГК «Мотор» (Запоріжжя) в змагальному процесі (чемпіонат України, Ліга чемпіонів ЄГФ) сезону 2013-2014 рр. Експериментально доведено ефективність розробленої програми вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів за показниками виконання техніко-тактичних дій у нападі та захисті.

На *четвертому етапі* (2014-2015 рр.) здійснено обробку, аналіз та інтерпретацію результатів експериментальних досліджень, узагальнено

основні результати, сформульовано висновки і практичні рекомендації.

У третьому розділі дисертації **«Обґрунтування та розробка програми вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів»** представлені експериментальні дані, які отримані в процесі констатувального експерименту, характеризують рівень техніко-тактичної підготовленості та спортивної майстерності кваліфікованих гандболістів різного амплуа. У якості найбільш результативно-значущих автором використано показники кількості результативних передач, втрат м'яча, перехоплень, блокувань, підборів м'яча у захисті, фолів, швидких початків атакуювальних дій, позиційних атак і контратак та ін.

Крім визначення рівня техніко-тактичної підготовленості кваліфікованих гандболістів, як необхідної передумови розробки програми вдосконалення техніко-тактичних дій, проведено дослідження та визначено антропометричні показники кваліфікованих гандболістів різної ігрової спеціалізації запорізьких команд «Мотор», «ZTR» та «ЗНТУ-ЗАБ».

Комплекс показників результативно-значущих техніко-тактичних дій та антропометричних показників кваліфікованих гандболістів різного амплуа на етапі проведення констатувального педагогічного експерименту дозволив визначити напрями вдосконалення техніко-тактичних дій, які індивідуалізовані як за особливостями амплуа, так і за характеристиками рухових функцій, які пов'язані з асиметричним розвитком верхніх або нижніх кінцівок спортсменів. У якості найбільш ефективних визначені наступні напрями вдосконалення або корекції техніко-тактичної підготовленості: вдосконалення технічних дій; вдосконалення групових тактичних дій і командних взаємодій; удосконалення провідних, найбільш ефективних, техніко-тактичних дій; корекція техніко-тактичних дій, які мають знижені показники в змагальному процесі; інтегральна (комплексно-цілісна) підготовленість.

Розроблено алгоритм спеціального аналізу, в основу якого покладено структуру змагальної діяльності та логіку, яка обумовлена правилами змагань – від командних, групових та індивідуальних техніко-тактичних дій і стандартних положень до хронологічного аналізу розвитку гри, визначення ефективності техніко-тактичних дій на різних ділянках майданчика та експертного аналізу вирішальних моментів гри, який є підґрунтям для наступної оперативної корекції техніко-тактичної підготовленості. Враховано цільові настанови тренера на гру, показники змагального досвіду та рівня спортивної майстерності кваліфікованих гандболістів різного амплуа.

У процесі розробки комплексів спеціальних вправ для вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів враховано особливості ігрової спеціалізації та антропометричні показники, що дозволило адаптувати ці вправи для використання в підвідних і змагальних мікроциклах.

У четвертому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності програми вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих**

гандболістів» проаналізовано дані, які отримані в процесі формувального педагогічного експерименту, наведені показники ефективності техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів після впровадження у тренувальний процес програми вдосконалення техніко-тактичних дій.

У результаті порівняльного аналізу техніко-тактичної діяльності спортсменів ГК «Мотор» (Запоріжжя) в сезонах 2012-2013 та 2013-2014 рр. зафіксовано, що в процесі застосування експериментальної програми командні показники ефективності загальної кількості кидків з різної відстані зросли на 6%. Найбільш значне покращення зафіксоване у гандболістів ігрового амплуа «крайній» та «розігравач» – на 11%. Виявлене достовірне покращення показників кидків м'яча з кутів у гравців амплуа «крайній» – на 16%. Найбільший приріст ефективності кидків з 7 м виявлено у «крайніх» гравців – на 17%. Встановлено статистично достовірне покращення показників кількості забитих м'ячів – $t=2,17$, $p<0,05$; різниці забитих і пропущених м'ячів – $t=2,08$, $p<0,05$; загальної кількості атаквальних ТТД – $t=2,17$, $p<0,05$; втрат м'яча – $t=2,11$, $p<0,05$; порушень правил змагань (фолів, попереджень, вилучень) – $t=2,09$, $p<0,05$.

Додатковим підтвердженням ефективності програми вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів є результати порівняльного аналізу ефективності змагальної діяльності: відсоткове співвідношення – перемоги: нічий: поразки – в сезоні 2012-2013 рр. – 85,71: 14,29: 0; в сезоні 2013-2014 рр. – 100: 0: 0. Зайняті місця – друге в чемпіонаті України сезону 2012-2013 рр. і, перше, в чемпіонаті України сезону 2013-2014 рр.

Вищенаведене свідчить, що використання програми вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів у підвідних і змагальних мікроциклах на основі контролю цих показників у змагальній діяльності підтвердила свою ефективність.

У п'ятому розділі дисертації «**Аналіз та узагальнення результатів дослідження**» викладено нові методичні підходи, які є основою запропонованої програми вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів. Показано ефективність її окремих складових – передумов створення програми, алгоритму спеціального аналізу техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів, комплексів спеціальних вправ визначеної спрямованості та ін. У процесі наукових досліджень отримано три групи даних, що підтверджують, доповнюють наявні розробки та абсолютно нові результати з досліджуваної теми.

Підтверджено положення про специфіку техніко-тактичної підготовки кваліфікованих гандболістів з урахуванням чинників ігрового амплуа та розвитку спеціальних фізичних якостей.

3. Достовірність результатів, їх новизна

Наукові положення, основні результати і висновки дисертаційної роботи Д.Г. Сердюка визначаються науковою новизною та обґрунтованістю.

Вперше розроблено алгоритм спеціального аналізу показників техніко-

тактичних дій для контролю ефективності змагальної діяльності кваліфікованих гандболістів різного амплуа, який складається з таких взаємопідпорядкованих складових: 1) аналізу ефективності виконання командних схем ведення гри: в атаці, в захисті, в перехідних режимах змагальної діяльності; 2) аналізу ефективності виконання групових взаємодій в атаці, в захисті, в перехідних режимах змагальної діяльності; 3) аналізу ефективності виконання індивідуальних дій в атаці, в захисті, в перехідних режимах змагальної діяльності; 4) аналізу ефективності виконання стандартних положень; 5) хронологічного аналізу розвитку гри: 1 тайм – 30 хвилин (10 + 10 + 10), 2 тайм – 30 хвилин (10 + 10 + 10); 6) аналізу ефективності ігрових дій у різних зонах майданчика: зона захисту, центральна зона, зона атаки; лівий і правий фланги захисту та атаки; 7) аналізу вирішальних моментів гри.

Вперше розроблено програму вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів різного амплуа на основі контролю їх показників у змагальній діяльності, яка включає аналіз показників техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів у змагальній діяльності різних рівнів (змагальна діяльність у тренувальному процесі; змагальна діяльність у товариських і контрольних іграх; змагальна діяльність в офіційних іграх національного й міжнародного рівнів); алгоритм спеціального аналізу техніко-тактичних дій; відповідні форми та види контролю техніко-тактичної діяльності; комплекси спеціальних вправ, які спрямовані на вдосконалення (корекцію) загальнокомандної або групової техніко-тактичної підготовленості та індивідуальних техніко-тактичних дій; практичні рекомендації.

Доповнено кількісні та якісні характеристики змагального процесу кваліфікованих гандболістів за показниками техніко-тактичних дій в офіційних іграх національного й міжнародного рівнів, що розширило сучасні уявлення про тенденції розвитку гандболу.

Доповнено напрямки вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів різного амплуа наступної спрямованості: а) технічної; б) тактичної; в) на вдосконалення провідних техніко-тактичних дій; г) на корекцію техніко-тактичних дій, що відстають; д) інтегральної спрямованості (Е.Ю. Дорошенко, 2013).

Практична значущість роботи полягає у впровадженні авторської програми вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів на основі контролю та аналізу показників змагальної діяльності. Визначені напрями вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів на основі контролю та аналізу їх показників у змагальному процесі дозволили оптимізувати процес підготовки гравців гандбольного клубу «Мотор» (Запоріжжя) та підтвердити їх ефективність.

Результати дослідження впроваджені в тренувальний процес кваліфікованих спортсменів гандбольних клубів «Мотор» (Запоріжжя), «ZTR» (Запоріжжя), «ЗНТУ-ЗАБ» (Запоріжжя), а також СДЮШОР № 3 з гандболу Запорізької міської ради, ДЮСШ імені Юрія Лагутіна

(Запоріжжя), в роботу федерації гандболу Запорізької області та федерації гандболу Харківської області. Також результати дослідження використовуються в навчальному процесі факультету фізичного виховання Запорізького національного університету при вивченні дисциплін «Теорія та методика обраного виду спорту (гандбол)» і «Спортивно-педагогічне вдосконалення (гандбол)», що підтверджується відповідними актами.

4. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях та відповідність публікацій вимогам Міністерства освіти і науки України

Результати дисертаційної роботи опубліковано в 17 наукових працях, з яких 8 статей у спеціалізованих фахових виданнях України, з яких 2 – статті у виданнях, які відображені в міжнародних наукометричних базах, 8 публікацій апробаційного характеру, з яких 3 – статті у закордонних виданнях, та 1 видання, яке додатково відображає результати дослідження.

Основні положення й результати дослідження викладені в доповідях на наукових конференціях, конгресах і семінарах: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фізичне виховання та спорт у вищій школі. За здоровий спосіб життя» (Запоріжжя, 2009); II Міжнародній науково-практичній конференції «Здоров'я та освіта: проблеми та перспективи» (Донецьк, 2010); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та туризму в сучасних соціально-економічних і екологічних умовах життя» (Запоріжжя, 2010); V Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання вищої професійної освіти» (Донецьк, 2011); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання фізичної культури і спорту у формуванні здорового способу життя і зміцнення здоров'я студентської молоді» (Запоріжжя, 2011); II Міжнародній науково-практичній конференції «Здоров'язбереження як інноваційний аспект сучасної освіти» (Єкатеринбург, 2015); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт, здоров'я і довголіття» (Ростов-на-Дону, 2015); щорічній конференції «Науковий потенціал Запорізького національного університету» (Запоріжжя, 2012, 2013; 2014; 2015), щорічних наукових семінарах кафедри спортивних ігор Запорізького національного університету, науково-методичних семінарах Запорізької обласної федерації гандболу (2013; 2014; 2015).

Автореферат та публікації повністю відображають зміст дисертаційного дослідження за темою «Удосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів на основі контролю показників змагальної діяльності». Таким чином, є всі підстави вважати, що робота відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

5. Зауваження і недоліки дисертаційної роботи та автореферату

1. У 1 розділі при поданні наукового матеріалу спершу розглянуто питання аналізу та інтерпретації показників техніко-тактичних дій, а вже потім – питання контролю показників техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів. На наш погляд, більш логічним було б висвітлення питань контролю в якості провідного компоненту системи управління підготовкою спортсменів, а вже потім розглянути проблемні питання аналізу й інтерпретації показників техніко-тактичних дій.

2. На стор. 42 автор зазначає, що «Існують інші підходи [37], автори яких пропонують використовувати часові характеристики змагальної діяльності конкретного гравця в якості ефективної техніко-тактичної дії, що дозволяє в процесі спеціального аналізу використовувати комбінований підхід». На наш погляд, такий підхід бажано було б використати в процесі розробки алгоритму спеціального аналізу показників техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів, що дозволило б суттєво покращити його практичну значущість.

3. В 3 розділі автор наводить передумови створення програми вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів на основі контролю їх показників у змагальній діяльності. До переліку необхідних передумов автор не залучив показники спеціальної фізичної підготовленості, які відіграють важливу роль в ефективній реалізації набутого гравцями техніко-тактичного потенціалу в офіційних змаганнях національного й міжнародного рівнів.

4. В 3 розділі за результатами констатувального експерименту автором визначено показники техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів різного ігрового амплуа в сезонах 2012-2013 рр. На наш погляд, логічним продовженням було б побудувати моделі техніко-тактичних дій гандболістів визначеного амплуа або визначити їх модельні характеристики в якості компонентів моделі техніко-тактичних дій гравця конкретного амплуа.

5. В 4 розділі автор зазначає, що важливим критерієм визначення ефективності або неефективності програми вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів є показники балансу атакуювальних і захисних техніко-тактичних дій. Це не викликає сумнівів. Але, на наш погляд, бажано було б більш детально розглянути це в тексті дисертації та обґрунтувати, чому саме показники балансу або дисбалансу атакуювальних і захисних техніко-тактичних дій автор обрав у якості критерію ефективності програми.

6. У розділі 4, на наш погляд, потрібно було б більш детально розкрити відмінності застосування складових програми вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів у підвідних мікроциклах та у змагальних мікроциклах, окреслити можливості застосування програми або її окремих складових в інших структурних утвореннях макроциклу.

Вищенаведені зауваження є, в значній мірі, дискусійними,

не знижують високої наукової цінності та загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження.

6. Загальний висновок

Дисертаційна робота Сердюка Дмитра Георгійовича «Удосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів на основі контролю показників змагальної діяльності» є самостійною, завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані науково-обґрунтовані результати, що дозволяють вирішувати актуальні завдання галузі фізичного виховання та спорту, зокрема, сприяють удосконаленню техніко-тактичної підготовленості кваліфікованих гандболістів. Отже, дисертація «Удосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих гандболістів на основі контролю показників змагальної діяльності» відповідає п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор, Сердюк Дмитро Георгійович, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Офіційний опонент,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор,
декан факультету фізичного виховання
Бердянського державного педагогічного університету
Міністерства освіти і науки України

С. Г. Кушнірюк

Підпис засвідчую Пр. фахівець ВК

Кушнірюк С. Г.
Сердюк Д. Г.